

УДК 343.349(477)

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.260526>

Ю. В. Гродецький,

канд. юрид. наук, доц., доцент
кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ЗАКОННОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ТА ПОШИРЕННЯ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті досліджуються кримінальні правопорушення у сфері законної професійної діяльності з підготовки та поширення масової інформації. Встановлено, що розвиток кримінального законодавства України останнім часом щодо кримінально-правової охорони законної професійної діяльності у сфері підготовки та поширення масової інформації призвів до порушення системи норм Особливої частини КК. Так, змінами до КК від 14 травня 2015 року були запроваджені кримінально-правові норми, які передбачають кримінальні правопорушення вказаної групи. Утім, місце розташування цих норм у розділах XV та XVIII Особливої частини КК викликало у науковців обґрунтовану критику. Наступні зміни до КК від 4 лютого 2016 року також мають низку недоліків.

Виявлено, що законна професійна діяльність журналістів як об'єкт кримінально-правової охорони побудована навколо поняття «журналіст», тлумачення якого є проблемним. Нечіткість змісту цього поняття породжує проблеми правозастосування. Так, це поняття не охоплює усіх, хто так чи інакше займається журналістською діяльністю. Зокрема, згідно з чинним законодавством поняттям «журналіст» не охоплюються блогери, фото- та відеокореспонденти. Таким чином, ціла низка осіб, які займаються законною професійною діяльністю у сфері підготовки та поширення масової інформації не є потерпілими у кримінальних правопорушеннях у цій сфері.

З метою виправлення названих недоліків пропонується відмовитися від використання терміну «журналіст» у досліджуваних нормах, а акцент змістити на специфічні ознаки законної професійної діяльності так, щоб вони охопили саме ту сферу суспільних відносин, яка і повинна охоронятися за допомогою цих норм.

За результатами наукового пошуку пропонується під об'єктом кримінально-правової охорони в кримінальних правопорушеннях, передбачених ч. 2 ст. 163 (у частині вказівки на журналіста як потерпілого), ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК, визнавати законну професійну діяльність у сфері підготовки та поширення масової інформації.

Крім того, пропонується використати цей об'єкт для побудови кримінальних правопорушень у сфері законної професійної діяльності у сфері

підготовки та поширення масової інформації у межах нових структурних утворень Особливої частини КК.

Ключові слова: *кримінальні правопорушення у сфері законної професійної діяльності журналістів, законна професійна діяльність у сфері підготовки та поширення масової інформації, журналіст.*

Відповідно до ст. 18 Загальної декларації прав людини, що була прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 року, кожна людина має право на свободу думки. У ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що була відкрита для підписання 4 листопада 1950 року та набула чинності для України 11 вересня 1997 року, свобода вираження поглядів передбачена як одна з основних цінностей. Згідно зі ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, прийнятого Організацією Об'єднаних Націй 16 грудня 1966 року, кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів. Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір.

Це право може бути реалізовано як безпосередньо особою – носієм цих прав, так і опосередковано – через діяльність засобів масової інформації. Право на свободу вираження поглядів й інформації, як зазначено у п. 1 Рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи 1506 (2001) «Свобода вираження поглядів й інформації в ЗМІ у Європі», нерозривно пов'язане з правом громадян бути обізнаними та є передумовою прийняття рішень на підставі доброї поінформованості. Можливість вільно висловлювати ідеї й думки заохочує до суспільного діалогу і, таким чином, стимулює розвиток демократичних процесів у суспільстві.

Права та свободи людини і громадянина є центральним інститутом сучасної правової держави. У зв'язку з цим у преамбулі Конституції України вказано, що Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей – прийняла цю Конституцію, зокрема дбаючи про забезпечення прав і свобод людини. Згідно з ч. 1 ст. 34 Конституції кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Такі гарантії забезпечуються і шляхом встановлення кримінально-правових заборон. Законодавець визнав важливість правового забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, поставивши їх на перше місце у переліку завдань, які визначені для Кримінального кодексу України у ч. 1 ст. 1 цього документу. Вже після цього згадуються у названому переліку власність, громадський порядок, громадська безпека, довкілля, конституційний устрій України, мир і безпека людства. Визначена послідовність пріоритетів повинна була б відобразитися у системі Особливої частини КК, яка побудована з урахуванням родових об'єктів кримінальних правопорушень. У зв'язку з цим норми про охорону права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань слід було б шукати у перших розділах. Утім, перший розділ Особливої частини КК має назву «Злочини проти основ національної безпеки України», що не відповідає вказаній послідовності пріоритетів. У кримінальному праві України загальновизнаним є принцип, згідно з яким норми Особливої частини КК повинні ґрунтуватися на нормах Загальної частини КК. Виявлена невідповідність ч. 1 ст. 1 КК та системи норм Особливої частини КК є порушенням цього принципу.

Далі, норми розділів II–V Особливої частини КК вже присвячені встановленню кримінально-правових заборон щодо порушення прав і свобод людини і громадянина. Серед цих норм у розділі V «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод

людини і громадянина» розташована ст. 171 КК, що передбачає кримінальну відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів.

Наступний розділ VI Особливої частини КК вже присвячений кримінальним правопорушенням проти власності. Власність у переліку в ч. 1 ст. 1 КК зазначається відразу після прав і свобод людини і громадянина. З цього можна зробити висновок, що законодавець у розділі V Особливої частини КК завершив встановлення кримінально-правових заборон щодо порушення прав і свобод людини і громадянина, серед яких є і права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Далі напрошується висновок, що у КК передбачена одна стаття, що спеціально присвячена охороні прав на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань – це ст. 171 «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів». Саме через діяльність журналістів в основному забезпечується дотримання прав на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Всі інші статті розділів II–V Особливої частини КК присвячені правовому забезпеченню охорони інших прав і свобод людини і громадянина.

Така ситуація дійсно існувала на момент набрання чинності Кримінальним кодексом України 2001 року. Але все змінилося 14 травня 2015 року, коли був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» № 421-VIII, яким КК було доповнено ст. 345-1 «Погроза або насильство щодо журналіста», ст. 347-1 «Умисне знищення або пошкодження майна журналіста», ст. 348-1 «Посягання на життя журналіста», ст. 349-1 «Захоплення журналіста як заручника», а в абз. 1 ч. 2 ст. 375 КК «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови» слова «чи в інших особистих

інтересах» було замінено словами «в інших особистих інтересах чи з метою перешкоджання законній професійній діяльності журналіста».

Перші чотири нові статті (ст. 345-1 «Погроза або насильство щодо журналіста», ст. 347-1 «Умисне знищення або пошкодження майна журналіста», ст. 348-1 «Посягання на життя журналіста», ст. 349-1 «Захоплення журналіста як заручника») законодавець розмістив у розділі XV Особливої частини КК, який до вказаних змін мав назву «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян». Розуміючи, що ці статті за змістом не зовсім узгоджуються з статтями цього розділу та його назвою, законодавець тим самим Законом № 421-VIII вніс зміни і до назви розділу XV Особливої частини КК, в якому частину слів «органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян» було замінено словами «органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів». Фактично коло суспільних відносин, які забезпечують нормальне функціонування органів влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян та їх представників, і охоронялися за допомогою кримінально-правових норм цього розділу, було розширено за рахунок включення до них суспільних відносин у сфері законної професійної діяльності журналістів.

П'ята стаття з названого переліку (ст. 375 КК «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови») розташована у розділі XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя».

З назви Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14 травня 2015 року № 421-VIII випливає, що всі законодавчі новації спрямовані на посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів. Це, у свою чергу, означає, що вказані новації мають на меті посилення конституційних гарантій щодо реалізації прав на свободу

думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ч. 1 ст. 34 Конституції). Але чому вони знайшли відображення у нормах розділів Особливої частини КК, які до вказаних змін мали назви «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян» (розділ XV) та «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» (розділ XVIII)? Чому ці новації не були запроваджені шляхом внесення змін до розділу V «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина», де розташована ст. 171 КК «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів»?

Нормативне регулювання у вказаній сфері на цьому не зупинилося. Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів» від 4 лютого 2016 року № 993-VIII ст. 171 КК була викладена в новій редакції. У попередній редакції в ч. 1 цієї статті була передбачена відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Названим Законом України були виокремлені нові форми цього діяння: 1) незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених журналістом матеріалів і технічних засобів, якими він користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю; 2) незаконна відмова в доступі журналіста до інформації; 3) незаконна заборона висвітлення окремих тем, показу окремих осіб, критики суб'єкта владних повноважень. Разом з тим, була збережена і загальна форма: будь-яке інше умисне перешкоджання здійсненню журналістом законної професійної діяльності.

Отримала розвиток і ч. 2 цієї статті. Раніше вона передбачала відповідальність за переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснюване службовою особою або групою осіб за попередньою змовою. Після змін 2016 року ч. 2 ст. 171 КК вже передбачала дві форми діяння: 1) вплив у будь-якій формі на журналіста з метою

перешкоджання виконанню ним професійних обов'язків; 2) переслідування журналіста у зв'язку з його законною професійною діяльністю.

Крім того, у ст. 171 КК з'явилася нова ч. 3, у якій зазначалися дві кваліфікуючі ознаки, які стосувалися лише дій, передбачених ч. 2 ст. 171 КК: 1) вчинення цих дій службовою особою з використанням свого службового становища; 2) вчинення цих дій за попередньою змовою групою осіб.

Названим Законом України від 4 лютого 2016 року були внесені зміни і до ст. 163 КК, у якій в ч. 2 з'явилася вказівка на журналіста як на потерпілого особливого виду поряд з державними та громадськими діячами. За порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, вчинені проти таких потерпілих, була встановлена більш сувора відповідальність.

Отже, цим Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів» від 4 лютого 2016 року № 993-VIII законодавець підкреслив, що захист прав журналістів, а тим самим і охорона прав на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, є важливими завданнями в Україні.

Утім, виникає питання: хіба іншу мету переслідував законодавець, приймаючи Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14 травня 2015 року № 421-VIII? Схожість завдань цих законодавчих актів впливає навіть з порівняння їх назв, які відрізняються лише акцентами: «посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» (в Законі України 2015 року) та «удосконалення захисту професійної діяльності журналістів» (в Законі України 2016 року). Тоді чому такі схожі завдання законодавець вирішував, вносячи зміни до вже існуючих статей та доповнюючи новими статтями різні розділи Особливої частини КК:

розділ V «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина»; розділ XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян» (назва до 2015 року) та розділ XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя»?

Окремої уваги заслуговує ще одне питання. Так, кримінальні правопорушення, що передбачені розділом V Особливої частини КК, залежно від їх родових або безпосередніх об'єктів у літературі у різні часи поділялись на різні групи. Наприклад, С. Я. Лихова вважає, що всі кримінальні правопорушення, які передбачені названим розділом, посягають на три різні родові об'єкти: громадянські, політичні та соціальні правовідносини¹. Більш детальною є диференціація, яку пропонує І. О. Зінченко, згідно якої всі названі діяння залежно від їх безпосередніх об'єктів поділяють на такі групи: 1) кримінальні правопорушення проти виборчих прав громадян; 2) кримінальні правопорушення проти трудових прав громадян; 3) кримінальні правопорушення у сфері охорони права на об'єкти інтелектуальної власності; 4) кримінальні правопорушення, проти інших особистих прав і свобод людини і громадянина; 5) кримінальні правопорушення проти сім'ї; 6) кримінальні правопорушення проти свободи совісті².

Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 КК) розглядається при цьому в межах другої групи. Натомість, кримінальне правопорушення, що передбачене ст. 163 КК, розглядається в межах

¹ Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. С. 170.

² Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. С. 131–133.

четвертої з названих вище груп – кримінальні правопорушення, проти інших особистих прав і свобод людини і громадянина.

Отже, з 03.03.2016 року, коли набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів» від 4 лютого 2016 року № 993-VIII, права та інтереси журналістів у розділі V Особливої частини КК поставлені під охорону двома статтями (ч. 2 ст. 163, ст. 171 КК) з двох різних груп кримінальних правопорушень, що свідчить про різні безпосередні об'єкти названих кримінальних правопорушень, адже саме з їх врахуванням були сформовані вказані вище групи кримінальних правопорушень цього розділу Особливої частини КК. У зв'язку з цим знову ж таки виникає питання: наскільки обґрунтованим є таке законодавче рішення?

Ці та інші питання у сфері кримінально-правової охорони законної професійної діяльності журналістів досліджували у різні часи А. С. Бондарчук, І. О. Зінченко, С. Я. Лихова, І. Б. Медицький, Є. О. Письменський, В. І. Павликівський, В. В. Шаблистий та інші.

Безумовно, що кримінально-правові норми, які передбачені вказаними вище статтями КК, можна досліджувати під різним кутом зору. Проте, більшість поставлених у цій статті питань стосується об'єкта кримінально-правової охорони.

Перш за все слід відмітити, що зазначені законодавчі новації викликали обґрунтовану критику з боку науковців. Так, В. В. Шаблистий у зв'язку з цим наголошував про наповнення кримінального закону статтями, що порушують елементарні правила законодавчої техніки та вічні закони логіки. По-перше, науковець звертав увагу на те, що законна професійна діяльність журналіста як об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК, майже через 15 років «перекочувала» у назву розділу XV Особливої частини КК та у нові статті цього розділу. По-друге, з переліку, що вказаний у розділі XV Особливої частини КК, як переконаний В. В. Шаблистий, зрозуміло, що до

групи однорідних суспільних відносин, яка окреслена вказівкою на авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, не належать журналісти³.

І. І. Митрофанов та Є. Л. Стрельцов відмітили, що законну професійну діяльність журналістів як об'єкт кримінально-правової охорони законодавець чомусь «розірвав», залишивши ст. 171 «Перешкоджання законній професійній діяльності журналіста» у розділі V Особливої частини КК України, і додавши Законом України від 14 травня 2015 року № 421-VIII до розділу XV Особливої частини КК ст.ст. 345-1 «Погроза або насильство щодо журналіста», 347-1 «Умисне знищення або пошкодження майна журналіста», 348-1 «Посягання на життя журналіста», 349-1 «Захоплення журналіста як заручника». Крім того, вони констатували, що суспільні відносини, взяті під охорону оновленим розділом XV Особливої частини КК України, за своєю правовою природою є вкрай неоднорідними⁴.

З цими зауваженнями слід погодитися. Дійсно, КК передбачена низка статей, у яких потерпілими є журналісти: ч. 2 ст. 163, ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК. При цьому ч. 2 ст. 375 КК до уваги не приймаємо, адже згідно з Рішенням Конституційного Суду № 7-р/2020 від 11.06.2020 р. цю статтю визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною). Наявність такого потерпілого як журналіст свідчить про особливу сферу кримінально-правової охорони, яка об'єднує всі ці норми. У зв'язку з цим намагання законодавця розташувати різні норми цієї групи серед різних груп кримінальних правопорушень є порушенням принципів побудови Особливої частини КК.

³ Шаблистий В. В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони». *Вісник кримінологічної асоціації України*. № 2 (13). 2016. С. 82.

⁴ Митрофанов І. І., Стрельцов Є. Л. Кримінально-правове забезпечення охорони законної професійної діяльності журналіста: монографія / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса: Фенікс, 2017. С. 81.

Є. О. Письменський звертає увагу на те, що прагнучи у даному випадку диференціювати кримінальну відповідальність, вітчизняний законодавець утворив основу для нової конкуренції кримінально-правових норм. При цьому, при вирішенні такої конкуренції не завжди вдається отримати очікувані результати. Прагнення законодавця посилити покарання за вчинення деяких кримінальних правопорушень щодо журналістів у деяких випадках призвело до протилежних наслідків – покарання навіть було пом'якшене⁵.

Усіх названих недоліків можна було б уникнути, якби законодавець чітко дотримувався принципів побудови норм Особливої частини КК, які передбачають врахування такого системоутворюючого критерію як об'єкт кримінально-правової охорони.

Серед науковців склалися різні погляди на об'єкт вказаних кримінальних правопорушень. Так, А. В. Коваленко вслід за Є. О. Гладковою зазначає, що об'єктом таких посягань виступають охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, що забезпечують безперешкодне здійснення журналістом своєї професійної діяльності⁶. В. В. Шаблистий таким об'єктом називає законну професійну діяльність журналіста, хоча і наполягає на видаленні в КК з цього словосполучення слова «законна». Він вважає, що називати їх професійну діяльність законною означає наявність «незаконної професійної діяльності». Останнє словосполучення є нікчемним з точки зору юридичного значення – воно просто не може вживатися при

⁵ Письменський Є. О. Кримінальний закон на захисті журналістів. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції* (м. Кривий Ріг, 12 черв. 2015 р.). Київ: ВД «Дакор», 2015. С. 18–19.

⁶ Коваленко А. В. Розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів: монографія. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. С. 9.

позначенні такого виду діяльності⁷. Схожу позицію займає К. М. Буряк, яка досліджуваний об'єкт визначає як професійну діяльність журналістів⁸.

А. С. Бондарчук в своєму дисертаційному дослідженні проаналізувала спеціальні норми, які передбачають кримінально-правову охорону суспільних відносин у сфері захисту професійної діяльності журналістів, їх прав та свобод в кримінальних законодавствах країн Європи та країн, що раніше входили до складу СРСР. У результаті вона прийшла до висновку, що в усіх КК зарубіжних країн ці спеціальні норми розміщені в главах або розділах про кримінальні правопорушення проти конституційних прав і свобод людини і громадянина. На підставі цього вона приходить до висновку, що об'єктом кримінальних правопорушень, що передбачені названими спеціальними нормами, є суспільні відносини у сфері охорони конституційних прав і свобод людини і громадянина⁹.

На думку І. І. Митрофанова та Є. Л. Стрельцова «родовим об'єктом злочинів законної професійної діяльності журналіста слід визнати суспільні відносини, що забезпечують авторитет органів державної влади й управління чи органів місцевого самоврядування, службових осіб цих органів, об'єднань громадян, юридичних осіб, а також нормальну творчу діяльність журналістів. Безпосереднім об'єктом злочинів проти професійної діяльності журналіста є охоронювані ЗУпКВ¹⁰ суспільні відносини, що виникають з приводу безперешкодної реалізації творчої діяльності, метою якої є поширення правдивої (достовірної) інформації за допомогою ЗМІ, що здійснюється фізичними особами, які мають професійну освіту чи професійну підготовку, спеціальні знання, практичні навички й уміння у галузі журналістики, що

⁷ Шаблистий В. В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони». *Вісник кримінологічної асоціації України*. № 2 (13). 2016. С. 83.

⁸ Буряк К. М. Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: Кримінально-правове та кримінологічне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпро. 2018. С. 33–51.

⁹ Бондарчук А. С. Кримінально-правова характеристика погрози або насильства щодо журналіста в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. С. 73.

¹⁰ Автори мають на увазі закон України про кримінальну відповідальність.

обумовлено виконанням редакційно-посадових службових обов'язків у засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах) відповідно до професійних назв посад (роботи), які зазначаються в Національному класифікаторі професій України»¹¹.

Ключовим моментом, який об'єднує всі названі точки зору, є вказівка на журналіста при визначенні поняття об'єкта досліджуваної групи кримінальних правопорушень. Уявляється, що такий підхід є проблемним, виходячи з сучасного стану українського законодавства.

Так, у чинному законодавстві України передбачено декілька визначень поняття «журналіст». Згідно з ч. 1 ст. 25 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року № 2782-ХІІ журналістом редакції друкованого засобу масової інформації є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації. Стаття 21 Закону України «Про інформаційні агентства» від 28 лютого 1995 року № 74/95-ВР містить схожі приписи: «Журналіст інформаційного агентства – це творчий працівник, який збирає, одержує, створює та готує інформацію для інформаційного агентства і діє від його імені на підставі трудових чи інших договірних відносин з ним або за його уповноваженням. Належність журналіста до інформаційного агентства підтверджується службовим посвідченням цього агентства чи іншим документом, виданим йому цим агентством». Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну

¹¹ Митрофанов І. І., Стрельцов Є. Л. Кримінально-правове забезпечення охорони законної професійної діяльності журналіста: монографія / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса: Фенікс, 2017. С. 95–96.

підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23 вересня 1997 року № 540/97-ВР журналіст – це творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для засобів масової інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах) відповідно до професійних назв посад (роботи) журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України. Слід згадати і про телерадіожурналіста, під яким у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 року № 3759-ХІІ розуміють штатного або позаштатного творчого працівника телерадіоорганізації, який професійно збирає, одержує, створює і готує інформацію для розповсюдження.

У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» прямо вказано, що журналіст виконує редакційно-посадові службові обов'язки в засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах) відповідно до професійних назв посад (роботи) журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України.

З 01.11.2010 р. в Україні діє Національний класифікатор України «Класифікатор професій» (ДК 003:2010), затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 р. № 327 (надалі – Класифікатор професій).

Відповідно до п. 2.4 розд. 2 Класифікатора професій об'єктами класифікації в ньому є професії. Згідно з розд. 3 Класифікатора професій структурно він складається із кодів та назв класифікаційних угруповань (розділів, підрозділів, класів, підкласів та груп професій).

У розд. 5 Класифікатора професій «КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙ» передбачено таку окрему групу професій як «Письменники, редактори та журналісти» (код 2451.2).

У Додатку А Класифікатора професій «ПОКАЖЧИК ПРОФЕСІЙНИХ НАЗВ РОБІТ ЗА КОДАМИ ПРОФЕСІЙ» однаковий код професії 2451.2 мають журналіст, кореспондент, ведучий програми, випусковий, випусковий відповідальний, драматург, інокореспондент, коментатор, кореспондент власний, кореспондент спеціальний, літературний співробітник, оглядач, оглядач політичний, письменник, редактор, редактор відповідальний, редактор з рекламування фільмів, редактор літературний, редактор науковий, редактор технічний, редактор художній, член головної редакції, член колегії (редакційної). Усі ці особи також належать до однієї групи професій, але мають різні назви професійних робіт.

У ч. 2 ст. 163, ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК законодавець визначив потерпілого не шляхом вказівки на групу професій «Письменники, редактори та журналісти», до якої належать всі названі вище особи, а через визначення окремого виду професійних робіт – журналіст. З цього випливає, що всі інші види професійних робіт, навіть в межах однієї групи професії, не передбачені названими статтями КК.

Недоліки вказівки на потерпілого у вказаних статтях КК та пошуки шляхів його вдосконалення неодноразово обговорювалися науковцями та практиками. Так, І. І. Митрофанов і Є. Л. Стрельцов вказують, що поняття «журналіст» не охоплює усіх, хто так чи інакше займається журналістською діяльністю¹². Підтримує цей висновок і А. В. Коваленко, який зазначає, що поняттям «журналіст» згідно чинного законодавства не охоплюються блогери, фото- та відеокореспонденти¹³. З метою усунення цього недоліку автор пропонує термін «професійна діяльність журналіста» замінити на «професійна журналістська діяльність», а примітку до статті 345-1 КК

¹² Митрофанов І. І., Стрельцов Є. Л. Кримінально-правове забезпечення охорони законної професійної діяльності журналіста: монографія / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса: Фенікс, 2017. С. 15.

¹³ Коваленко А. В. Розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів: монографія / А. В. Коваленко. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. С. 17–18.

викласти у наступній редакції: «Журналістом у цій статті та статтях 171, 347-1, 348-1, 349-1 цього Кодексу є особа, що здійснює професійну журналістську діяльність, тобто систематичну діяльність, пов'язану із збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб через будь-які засоби масової інформації, в тому числі друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет»¹⁴. Таке рішення дійсно дозволить до потерпілих від названих кримінального правопорушень віднести й інших вказаних вище осіб, що передбачені Класифікатором професій. Разом з тим, воно не є досконалим. Пропоноване поняття журналіста буде вступати у протиріччя з дефініціями, що передбачені нормами інших нормативних актів, а на практиці це буде викликати проблеми. Одну й ту саму особу можна буде визнавати журналістом відповідно до кримінально-правових норм, але це буде неприйнятним згідно з нормами інших нормативних актів. Крім цього, таке рішення призведе до подальшого розбалансу правової системи України, що у кінцевому рахунку зменшує регулятивний вплив права. Формування норм КК повинне ґрунтуватися на концепції логічної вивіреності правової системи України, якій властиві наскрізні поняття та терміни, а не множити різні підходи до змісту одного й того ж поняття.

У зв'язку з цим уявляється, що у КК слід відмовитися від використання терміну «журналіст», а акцент змістити на специфічні ознаки законної професійної діяльності так, щоб вони охопили саме ту сферу суспільних відносин, яка повинна охоронятися за допомогою досліджуваної групи норм.

Передумови для саме такого рішення існують у чинному КК. Так, у ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1 КК передбачена вказівка на законну

¹⁴ Коваленко А. В. Розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів: монографія / А. В. Коваленко. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. С. 18–19.

професійну діяльність журналістів. При цьому, у ч. 2 ст. 163 та ст. 349-1 КК законодавець «забув» передбачити законну професійну діяльність, а обмежився лише вказівкою на журналіста. Уявляється, що це явна помилка законодавця. Статус журналіста враховується у кримінальному праві у зв'язку з специфікою професійної діяльності, а не з якимись його особистими якостями. У літературі на цю недоречність вже звертали увагу. Так, А. В. Коваленко зазначає, що не зрозуміло, як норми, що наведені у примітці до ст. 345-1 КК, співвідносяться з поняттям журналіста, наведеним у статті 349-1 КК України, у тексті якої відсутня вказівка на пов'язаність захоплення журналіста як заручника з професійною діяльністю журналіста¹⁵. Якщо у ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1 КК наявна вказівка на зв'язок кримінального правопорушення проти журналіста з його законною професійною діяльністю, то цю логіку слід підтримувати у всіх статтях, де потерпілим передбачено журналіста. У протилежному випадку виникає питання: якщо у інших статтях (ч. 2 ст. 163 та ст. 349-1) КК відсутня вказівка на такий зв'язок з діяльністю, то тоді у чому специфіка суспільної небезпечності посягання на журналіста у цих статтях? Вона є відмінною від тієї суспільної небезпечності, що врахована у ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1 КК? Уявляється, що ніякої відмінності тут немає. Просто порушені правила законодавчої техніки та логіка єдиного підходу в описі ознак кримінально-правових норм, що повинні відображати одну специфіку суспільної небезпечності.

У примітці до ст. 345-1 КК наведене визначення поняття професійної діяльності журналіста, під якою у цій статті та статтях 171, 347-1, 348-1 КК слід розуміти систематичну діяльність особи, пов'язану із збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб

¹⁵ Коваленко А. В. Розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів: монографія / А. В. Коваленко. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. С. 15.

через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет. Статус журналіста або його належність до засобу масової інформації підтверджується редакційним або службовим посвідченням чи іншим документом, виданим засобом масової інформації, його редакцією або професійною чи творчою спілкою журналістів.

Такий підхід з акцентом саме на специфічній діяльності уявляється вірним. Разом з тим, з дефініції доцільно видалити вказівку на журналіста, але так, щоб не була втрачена специфіка даного виду діяльності.

Вивчення ч. 1 ст. 25 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», ст. 21 Закону України «Про інформаційні агентства», ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», ч. 1 ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», примітки до ст. 345-1 КК дозволяє виокремити та в узагальненому вигляді назвати такі характерні риси досліджуваного виду діяльності: 1) творчий характер діяльності; 2) професійний характер діяльності; 3) систематичність діяльності; 4) змістом діяльності є збирання, одержання, створення, підготовка, поширення, зберігання або інше використання інформації з метою її поширення; 5) кінцевим адресатом інформації є невизначене коло осіб; 6) особа, яка займається такою діяльністю, діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з засобом масової інформації; 7) особа може бути штатним або позаштатним працівником засобу масової інформації; 8) статус цієї особи повинен підтверджуватися редакційним або службовим посвідченням чи іншим документом, виданим засобом масової інформації, його редакцією або професійною чи творчою спілкою журналістів; 9) особа виконує свої обов'язки в засобі масової інформації відповідно до професійних назв посад (роботи) журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України.

Аналіз цих характерних рис дозволяє зробити декілька попередніх висновків. По-перше, серед цих ознак відсутня вказівка на законність такої діяльності, натомість, у ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1 КК вона передбачена. В. В. Шаблистий з цього приводу зазначав, що слово «законна», яке застосовується для характеристики такого виду діяльності, слід виключити, адже будь-яка професія є законною по факту¹⁶. Не можемо погодитися з такою пропозицією. На нашу думку, законність не є невід'ємною ознакою професійної діяльності журналістів. У зв'язку з цим слушним є зауваження Є. О. Письменського про те, що законна діяльність журналістів потребує належної правової охорони, зокрема, і за допомогою використання засобів кримінального права, натомість, сказане не може стосуватись журналістської діяльності, яка провадиться всупереч законодавчим вимогам¹⁷.

Так, згідно з ч. 2 ст. 34 Конституції України здійснення прав вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. У Рекомендації парламентських слухань на тему: «Безпека діяльності журналістів в Україні: стан, проблеми і шляхи їх вирішення», схваленої постановою Верховної Ради України від 14 січня 2020 року № 456-ІХ, зазначено, що право на свободу слова пов'язано з обов'язками і відповідальністю, та наголошують, що це право не може використовуватися з метою ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу

¹⁶ Шаблистий В. В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони». *Вісник кримінологічної асоціації України*. № 2 (13). 2016. С. 83.

¹⁷ Письменський Є. О. Злочини у сфері професійної діяльності журналістів у контексті забезпечення потреб українського суспільства на сучасному етапі його розвитку. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1 (12). С. 91.

насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганди війни, насильства та розпалювання міжетнічної, расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини та здоров'я населення. Отже, професійна діяльність журналістів, яка суперечить ч. 2 ст. 34 Конституції України або вказаній постанові Верховної Ради України від 14 січня 2020 року № 456-IX, буде незаконною, а тому не повинна охоронятися засобами кримінального права. Разом із тим, охорона саме законної професійної діяльності журналістів є специфікою кримінально-правового регулювання, тому має відобразитися на рівні окремої ознаки у диспозиціях відповідних статей КК.

У зв'язку з цим слід обговорити ще й питання термінологічного характеру: яке слово є кращим – «законна» чи «правомірна» професійна діяльність? Обидва слова використовуються у КК. Етимологічно поняття «правомірна» є ширшим за змістом порівняно з «законна». Разом з тим, у КК ознака «законний» вживається набагато частіше і, як правило, у значенні – такий, що відповідає вимогам законодавства, тобто вимогам не лише законів, але і підзаконних нормативних актів. Наприклад, у ч. 2 ст. 41 КК передбачено, що наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина. Отже, тут йдеться про відповідність не лише нормам законів України.

Крім того, для досліджуваної групи кримінальних правопорушень традиційним є словосполучення «законна професійна діяльність». У зв'язку з цим виправданим є використання саме слова «законна», а не «правомірна», у цьому словосполученні.

По-друге, від характерної риси за № 9 слід відмовитися у зв'язку з недосконалістю державного класифікатора професій України та його неузгодженістю з нормами кримінального права, про що зазначалося вище.

По-третє, характерні риси за № 6–8 пов'язані з особою, а не з діяльністю. Пропонована у цій публікації ідея відмови у досліджуваних нормах кримінального права від вказівки на журналіста як спеціального потерпілого, дозволяє ігнорувати названі ознаки за № 6–8.

Таким чином, характерні риси досліджуваного виду діяльності, що залишилися після відбору, полягають у *творчій, професійній, систематичній діяльності зі збирання, одержання, створення, підготовки, поширення, зберігання або іншого використання інформації з метою її поширення серед невизначеного кола осіб*. Зрозуміло, що такий обмежений перелік ознак обумовлений лише метою використання цього поняття у нормах кримінального права.

Уявляється, що варто виключити вказівку на творчий характер діяльності. Втім, це не означає, що така діяльність позбавлена творчого характеру. Така пропозиція обумовлена тим, що у досліджуваних нормах кримінального права суспільна небезпечність діяння визначається не істотною шкодою, яка може бути заподіяна у сфері творчості, а іншим – порушенням конституційних прав на свободу думки і слова, які передбачені ст. 34 Конституції України. Гарантії у сфері творчості передбачені ст. 54 Конституції України. Зокрема, у ч 1 цієї статті вказано, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Серед кримінальних правопорушень, що передбачені розділом V Особливої частини КК, виокремлюють кримінальні правопорушення у сфері охорони права на об'єкти інтелектуальної власності, до яких належать порушення авторського права і суміжних прав (ст. 176 КК);

порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію (ст. 177 КК). Кримінальні правопорушення, що передбачені ч. 2 ст. 163 та ст. 171 КК, потерпілими у яких можуть бути журналісти, не належать до цієї групи. Специфіка цих діянь, та тих, що передбачені ст.ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК, пов'язана з порушенням конституційних прав на свободу думки і слова, які передбачені ст. 34 Конституції України. Ознаки вказаної групи кримінальних правопорушень повинні визначатися з урахуванням цієї специфіки.

У згаданій вище Рекомендації парламентських слухань на тему «Безпека діяльності журналістів в Україні: стан, проблеми і шляхи їх вирішення» пропонується визначення понять «журналіст» та «журналістська діяльність» привести у відповідність європейським стандартам у цій сфері, виключивши ознаку систематичності такої діяльності, з метою охоплення захистом і тих осіб, які несистематично займаються журналістикою і зазнали втручання у свою журналістську діяльність, та уникнення необхідності доведення протиправного наміру перешкоджання журналістській діяльності. Така рекомендація уявляється обґрунтованою, адже діяльність є журналістською не у зв'язку з кількістю певних актів поведінки, а у зв'язку з її змістом. Отже, від систематичності як характерної риси досліджуваного виду діяльності також слід відмовитися.

Наостанок, характерні риси за № 4 і 5 можна об'єднати та значно скоротити. По-перше, весь перелік форм, які окреслюють зміст досліджуваного виду діяльності, – збирання, одержання, створення, підготовка, поширення, зберігання або інше використання інформації з метою її поширення, можна охопити двома формами: підготовкою та поширенням. До підготовки належать збирання, одержання, створення, зберігання або інше використання інформації з метою її поширення. З цього переліку випливає, що збирання, одержання, створення, зберігання є

різновидами використання інформації з метою її поширення, про що свідчить тлумачення слова «інше», яке вживається перед словосполученням «використання інформації». Всі форми використання інформації обумовлені метою її поширення, тобто йдеться про ситуацію, коли самого поширення ще немає, а існують лише діяння, спрямовані на здійснення такого поширення у майбутньому. Отже, зі всіх названих форм слід виділити дві основні: 1) підготовка з метою поширення інформації та 2) поширення інформації.

По-друге, ознаку про невизначене коло осіб як кінцевого адресата інформації можна описати за допомогою вказівки на певний вид інформації. Так, в Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ передбачений окремий розділ III «Діяльність журналістів, засобів масової інформації, їх працівників». У ч. 1 ст. 22, з якої починається цей розділ Закону України «Про інформацію», передбачено, що масова інформація – це інформація, яка поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб. Таким чином, показовим для діяльності журналістів є те, що вони працюють з масовою інформацією.

Отже, характерні риси за № 4 і 5 можна у скороченому вигляді подати так: підготовка та поширення масової інформації. Таке формулювання значно коротше, але не менше за змістом.

Таким чином, досліджуваний вид діяльності в удосконаленому вигляді можна описати як законна професійна діяльність у сфері підготовки та поширення масової інформації. Це формулювання побудоване навколо специфічних характеристик самої діяльності та не включає поняття журналіста, що усуває розглянуті у цій публікації проблеми.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що об'єктом кримінально-правової охорони в кримінальних правопорушеннях, передбачених ч. 2 ст. 163 (у частині вказівки на журналіста як потерпілого), ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК, слід визнавати законну професійну діяльність у сфері підготовки та поширення масової інформації. При цьому вид об'єкта

(основний чи додатковий) буде залежати від змісту конкретної кримінально-правової норми.

Згадуючи принципи утворення системи норм Особливої частини КК, логічним виглядає пропозиція розташувати всі названі статті в одному розділі Особливої частини КК. У зв'язку з цим можна запропонувати два альтернативних рішення: 1) помістити ці норми у розділ V «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» Особливої частини КК; 2) створити новий розділ Особливої частини КК – V-1 «Кримінальні правопорушення у сфері підготовки та поширення масової інформації». Безумовно, що об'єднання вказаних норм не можна здійснювати механічно. Це обов'язково повинно супроводжуватися відповідними змінами змісту самих норм. Наприклад, ст. 163 КК не можна просто так включити до такої групи норм, адже основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, що передбачене цією статтею, є конституційне право громадян на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, що закріплене в ст. 31 Конституції. Натомість, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань є окремим, про що свідчить те, що воно гарантується іншою (34) статтею Конституції. У зв'язку з цим напевно доречним було б виокремлення з ч. 2 ст. 163 КК та передбачення в окремій статті нового розділу порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, вчинені у сфері підготовки та поширення масової інформації. При цьому, формулювання конкретного тексту диспозиції нової норми звісно що потребує окремого дослідження, яке виходить за межі цієї статті.

Законна професійна діяльність у сфері підготовки та поширення масової інформації (більш розповсюджена на цей час назва – законна професійна діяльність журналістів) є тією сферою, якій у сучасному світі

приділяється значна увага, що впливає з посилення охорони цієї сфери як на національному, так і на міжнародному рівнях. У зв'язку з цим другий варіант (створення нового розділу Особливої частини КК V-1 «Кримінальні правопорушення у сфері підготовки та поширення масової інформації») уявляється більш виправданим. Існування в КК окремого розділу, присвяченого питанням такої охорони, буде певним сигналом суспільству та правозастосувачам, що повинно позитивно вплинути на вирішення завдань кримінально-правової охорони законної професійної діяльності у сфері підготовки та поширення масової інформації.

Список використаних джерел

1. Бондарчук А. С. Кримінально-правова характеристика погрози або насильства щодо журналіста в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 269 с.
2. Буряк К. М. Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпро. 2018. 251 с.
3. Коваленко А. В. Розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів: монографія. Сєверодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. 268 с.
4. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 768 с.
5. Митрофанов І. І., Стрельцов Є. Л. Кримінально-правове забезпечення охорони законної професійної діяльності журналіста: монографія / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса: Фенікс, 2017. 302 с.
6. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. 573 с.
7. Письменський Є. О. Злочини у сфері професійної діяльності журналістів у контексті забезпечення потреб українського суспільства на сучасному етапі його розвитку. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1 (12). С. 90–103.
8. Письменський Є. О. Кримінальний закон на захисті журналістів. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу*: матеріали Всеукр.

наук.-практ. конференції (м. Кривий Ріг, 12 черв. 2015 р.). Київ: ВД «Дакор», 2015. С. 17–20.

9. Шаблистий В. В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони». *Вісник Кримінологічної асоціації України*. № 2 (13). 2016. С. 78–85.

REFERENCES

1. Bondarchuk, A.S. (2019). Kryminalno-pravova kharakterystyka pohrozy abo nasylstva shchodo zhurnalista v Ukraini. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

2. Buriak, K.M. (2018). Zlochyny proty profesiinoi diialnosti zhurnalistiv v Ukraini: kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslizzhennia. *Candidate's thesis*. Dnipro [in Ukrainian].

3. Kovalenko, A.V. (2018). Rozsliduvannia posiahan na zhyttia ta zdorov'ia zhurnalistiv. Sievierodonetsk: RVV LDUVS im. E. O. Didorenka [in Ukrainian].

4. Tatsii, V.Ya., Borysov, V.I., Tiutiuhin, V.I. et al. (2020). Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna / V. Ya. Tatsii, V. I. Borysov, V. I. Tiutiuhin (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

5. Mytrofanov, I.I., Streltsov, Ye.L. (2017). Kryminalno-pravove zabezpechennia okhorony zakonnoi profesiinoi diialnosti zhurnalista / Ye. L. Streltsov (Ed.). Odesa: Feniks [in Ukrainian].

6. Lykhova, S.Ya. (2006). Zlochyny u sferi realizatsii hromadianskykh, politychnykh ta sotsialnykh prav i svobod liudyny i hromadianyna (rozdil V Osoblyvoi chastyny KK Ukrainy). Kyiv: VPTs «Kyivskyi universytet» [in Ukrainian].

7. Pysmenskyi, Ye.O. (2016). Zlochyny u sferi profesiinoi diialnosti zhurnalistiv u konteksti zabezpechennia potreb ukraïnskoho suspilstva na suchasnomu etapi yoho rozvytku. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, 1 (12), 90–103 [in Ukrainian].

8. Pysmenskyi, Ye.O. (2015). Kryminalnyi zakon na zakhysti zhurnalistiv. *Aktualni problemy kryminalnoho prava ta protsesu: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konferentsii* (m. Kryvyi Rih, 12 cherv. 2015 r.). Kyiv: VD «Dakor», 17–20 [in Ukrainian].

9. Shablysty, V.V. (2016). Zakonna profesiina diialnist zhurnalista yak «novyi ob'iekt kryminalno-pravovoi okhorony». *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, 2 (13), 78–85 [in Ukrainian].

Grodetsky Yu. V. Criminal law protection of legitimate professional activity in the sphere of preparation and dissemination of mass information

The article examines criminal offenses in the field of legitimate professional activity in the preparation and dissemination of mass information. It is established that the recent development of the criminal legislation of Ukraine on the protection

of legitimate professional activity in the field of preparation and dissemination of mass information has led to a violation of the system of norms of the Special Part of the Criminal Code. Thus, the amendments to the Criminal Code of May 14, 2015 introduced criminal law norms that provide for criminal offenses of the specified group. However, the location of these norms in sections XV and XVIII of the Special Part of the Criminal Code caused reasonable criticism among scientists. The following amendments to the Criminal Code of February 4, 2016 also have a number of flaws.

It is revealed that the legitimate professional activities of journalists as an object of criminal-legal protection is built around the concept of "journalist", the interpretation of which is problematic. The vagueness of the content of this concept generates problems of law enforcement. For example, this concept does not encompass all those who in one way or another are engaged in journalistic activities. In particular, under current law, the concept of "journalist" does not include bloggers, photo and video correspondents. Thus, a number of individuals engaged in legitimate professional activities in the preparation and distribution of mass information are not victims of criminal offenses in this area.

In order to remedy these shortcomings, it is proposed to abandon the use of the concept of a journalist in the norms under study, and shift the focus to the specific characteristics of legitimate professional activity so that they cover precisely the area of social relations that must be protected by these norms.

Based on the results of the scientific search, it is suggested that the object of criminal law protection in criminal offences stipulated by Part 2 of Article 163 (in the part referring to the journalist as the victim), Art. 171, 345-1, 347-1, 348-1 and 349-1 of the CC, to recognize legitimate professional activities in the sphere of preparation and dissemination of mass information.

In addition, we propose to use this object for the construction of criminal offences in the field of legitimate professional activity in the preparation and dissemination of mass information in the framework of new structural formations of the Special Part of the CC.

Key words: *criminal offences in the sphere of legitimate professional activity of journalists; legitimate professional activity in the sphere of preparation and dissemination of mass information, journalist.*